

דוד כתב על כל פרשה ופרשה, דברים שבאו מהתכת
התורה שלמד בעומק נשמתו המיוחדת. לכבוד חתונתו
עם אהובתו מיטל הוצאנו לכבודם את דבריו בחוברת.
תהיה תורתו שלו לעילוי נשמתו הטהורה ולזכרו הטוב
והמבורך.

לעילוי נשמתו הטהורה
ולזכרו הטוב
של אהובנו
דוד שורץ הי"ד
נפל בקרב
כ"ז בטבת תשפ"ד
8 בינואר 2024

לחצו כאן

כדי לקבל את דברי
התורה של דוד

פרשת מטות-מסעי

מתוך 'לדוד ברכי נפשי' דברי תורה על סדר פרשיות השבוע, שכתב דוד שורץ הי"ד

"ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה" (תוספתא
עבודה זרה ה, עב). הלכה זו היא יסוד היסודות ועמוד התווך שעליו
נשען עם ישראל לאורך השנים. ארץ ישראל מסורה לאברהם אבינו
עוד מברית בין הבתרים, שנים רבות לפני יצירתו של עם ישראל
בגלות מצרים.

על פי הקדמתו של משה האמורה לעיל, הייתכן לומר כי משה באמת
רואה את הבעיה בהנאת העם מלהכנס לארץ, כבעיה "משנית"
לסוגיית הגיוס למלחמה? ומדוע יקדים משה את התייחסותו לסוגיה
זו לפני הבעיה במיאוס הארץ?

נראה לי להסביר כי משה באמת מחשיב בעיה זו של ההשתמטות
מגיוס כעיקרית, וממילא קובע הלכה למעשה את הלימוד הגדול
שתבעו חז"ל - "דרך ארץ קדמה לתורה". משה מדגיש כי הערבות
והחסד שבין אדם לחברו קודמת לשאר ציוויי התורה ואפילו למצוה
חשובה זו. משה מסביר כי משפט זה הוא אינו סיסמא בעלמא כי
אם דרך חיים.

הרב עמיטל בספרו "והארץ נתן לבני אדם" מרחיב בחשיבות "הדרך
ארץ" שם הוא מביא מקורות רבים בחשיבות הקדמת "הדרך ארץ"
לתורה וביניהם הוא מצטט את דברי המהר"ל: "דרך ארץ הוא הנהגת
העולם הזה ומי שאין נוהג בדרך ארץ אינו נחשב מן המציאות כלל,
על כן אל יקל אדם בדברים שהם דרך ארץ כי קדמה דרך ארץ
לתורה... ואי אפשר המציאות אל התורה אם אין דרך ארץ, וכמו
שאמרו אם אין דרך ארץ אין תורה, ומזה נלמד כי דרך ארץ הוא יסוד
לתורה שהוא דרך עץ החיים". (נתיבות עולם, נתיב דרך ארץ). תהיה
"מענטש" הוא הלימוד החשוב שמלמד משה רבנו בפרשה זו.

הסוגיא לענייננו, בעניין חיוב הגיוס למלחמה, באמת קודמת לשאר
ציוויים נוספים שחשיבותם בוודאי לא מתמעטת מצד עצמם. לצורך
כך הקדים משה את הזעקה המוסרית, עוד לפני שפנה לדון בשאר
הבעיות העולות מדרישת השבטים. את ההבנה הבהירה והנדרשת
כל כך שלא ייתכן בשום צורה ואופן כי אחר יחרף נפשו לטובתך,
הצריכה להיות חקוקה היטב בפי כל - מלמד משה רבנו. כוחה של
טענה זו יפה לא פחות גם בזמננו, והרשות ניתנת לשאול: ילמדונו
רבותינו מנין שבני תורה פטורים ממלחמה זו? ומי לנו גדול כמשה,
שניתן להתיר את שאסר? לאלוהים פתרונים.

מי שאמר לעולמו די יאמר לצורתנו די ונזכה לביאת משיח צדקנו
במהרה בימינו אמן

"הֲאֵחִיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה" (לב, ו). טענה מפורסמת
זו של משה נאמרת כתגובה לבקשתם של השבטים ראובן וגד.
עת כניסת בני ישראל לארץ עומדים שבטים אלו ופונים אל משה
בבקשה להשאר ולנחול את עבר הירדן המזרחי בעקבות הקרקע
הפורה באזור זה שיכולה להזין את המקנה הרב שבבעלותם.
דרישתם נענית בתקיפות על ידי משה שתמה: "הֲאֵחִיכֶם יָבֹאוּ
לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה"? כמה פסוקים אחר כך כאשר משה
מרחיב ומסביר את עומק החומרה שבדרישה אומר משה: "וְהִנֵּה
קָמְתָם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֶרֶן אֶף
ה' אֶל יִשְׂרָאֵל" (לב, יד). מתוך קריאה פשוטה של הפסוקים אפשר
ממש להרגיש בזעמו הגדול של משה. בפסוק ז' כותבת התורה:
"וְלָמָּה תִּנְיִאוּן אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרָא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם ה'...
כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם... וַיִּנְיִאוּ אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבַלְתִּי בָא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָהֶם ה'". בקשה זו מזכירה למשה את העונש החמור שבא על
עם ישראל בעקבות אמירה בעלת כיוון "דומה" בזמן חטא המרגלים,
כאשר אמירתם של המרגלים הניאה את העם מלהיכנס לארץ. משה
שמזהה בפניה זו פוטנציאל דומה, שולל את הדרישה על הסף.

בסופו של דבר אחרי דין ודברים עם השבטים, משה מגיע לפשרה
המאפשרת את היאחזותם בצידה המזרחי של הארץ, ובתנאי
שהגברים הלוחמים יצטרפו לשורות הלוחמים, במלחמות הצפויות
בכיבוש הארץ. אולם, נדמה שתגובתו הראשונה של משה אינה
מתייחסת לבעיה בדרישה להיאחזות בחו"ל שתגרום למיאוס הארץ
בעיני העם, כי אם לעוולה המוסרית שתבוא בעקבותיה. משה מבין
שבצד הבעיה הנקודתית שתוביל למיאוס הארץ, יש בעיה עיקרית
ומהותית עוד יותר בדברי השבטים. לדברי משה, בקשה זו עלולה
להביא להשתמטות בנשיאה בעול הצבאי הצפוי במלחמות על
כיבוש הארץ. לסוגיא זו מתייחס משה קודם כל, ורק אחר כך פונה
לדון בבעיה המשנית. הזעקה לעוולה המוסרית - "האחיקם יבאו
למלחמה..." באה לפני הדיון הכללי שנפתח בין משה לשבטים.

כאשר משה רבנו נדרש לסוגיה מורכבת הוא יודע לברר אותה, הוא
גם כן יודע במקרים אחרים לפנות לקב"ה, כפי שרואים בפרשת בנות
צלפחד בפרשה הקודמת. בבקשה זו של השבטים משה לא פנה
לקב"ה לעצה, והוא אף לא ראה צורך לכינוס הסנהדרין, הוא מיד
הגיב: "הֲאֵחִיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה"? הייתכן דבר פסול
מזה מבחינה ערכית, מוסרית או דתית?

הגמרא במסכת סוטה דנה בחומרה המיוחסת ללוחמים היראים
ושבים משדה הקרב, וממילא דנה גם בחיוב של כל אחד ואחד
ביציאה למלחמה: "במלחמות מצוה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו
וכלה מחופתה" (מד, עב). הגמרא, לא בכדי מדגישה - "הכל יוצאין",
ואין חריגים הפטורים מעניין זה. רבים מאבותינו הקדושים, אדירי
התורה מורי הדרך היו שותפים בגופם במלחמות ישראל, כיהושע
במלחמת עמלק ברפידיים, או כדוד כמלחמת דוד וגוליית בעמק
האלה. מדורי דורות ועד ימינו שלנו אבותינו היוו דוגמא לחובה
עיקרית זו.